

УДК 331.46

К. М. Дідур,

к. е. н., доцент кафедри економіки, Державний вищий навчальний заклад
"Дніпровський державний аграрно-економічний університет"ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8489-0308>

С. П. Дмитрюк,

старший викладач кафедри експлуатації машинно-тракторного парку, Державний вищий
навчальний заклад "Дніпровський державний аграрно-економічний університет"ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2627-0557>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.9-10.96

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ

K. Didur,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics,
State Higher Educational Institution "Dnipro State Agrarian and Economic University"

S. Dmitryuk,

Senior Lecturer of the Department of Safety of Vital Functions,
State higher educational establishment "Dneprovsk state agrarno-economic university"

ECONOMIC CONSEQUENCES OF WORKING INJURIES

Проблеми охорони праці є актуальними як у світі, так і в Україні. Щорічно близько 2,3 мільйона осіб у світі гинуть внаслідок нещасних випадків на виробництві та в результаті професійних захворювань, в середньому 6000 осіб щодня. В Україні, на жаль, у середньому на 100000 працівників щороку припадає приблизно 11 загиблих, це є найгірший показник серед країн [6]. Показники рівня смертності в Україні вище у 4,5 рази ніж в Естонії, у 5 разів ніж у Франції, у 12 разів вище ніж у Швеції, у 22 рази ніж у Великобританії.

Сьогодні безпека людини, як на роботі, так і повсякденному житті є головною метою охорони праці. Про це говорять численні наукові дослідження. Наслідки від нещасних випадків обходяться в 10 разів дорожче, ніж вартість заходів, щодо їх попередження. В свою чергу, надмірні витрати згубно впливають на фінансові та виробничо-господарські показники діяльності кожного підприємства, погіршують морально-психологічний клімат колективі, суттєво знижують продуктивність праці. Визначено структуру витрат на забезпечення охорони праці. Так, найбільшу питому вагу становлять витрати на профілактику охорони праці і виробничої сфери на підприємствах: 56,96 % — з максимальною (max) оцінкою и 52,18 % — з мінімальною (min). Далі, найбільша питома вага належить такому блоку розрахунків як "Виплати в наслідок нещасного випадку на виробництві", що становить 26,12 %, 85 % з яких становлять помісячні обов'язкові страхові виплати і компенсації. В свою чергу, у сумарному показнику страхових виплат домінують щомісячні страхові виплати потерпілим — 16—27 % при максимальному (max) та мінімальному (min) варіанті загальних витрат і збитків. Стан охорони праці в на сьогодні в нашій державі не відповідає сучасним вимогам та є одним з найгірших в сучасній Європі. Тому задача охорони праці, виявити шкідливі і небезпечні виробничі фактори, що є причинами виробничого травматизму і професійних захворювань та розробити основні шляхи з попередження виробничого травматизму і захворювань серед працюючих.

На основі статистичних даних встановити найбільш травмонезбезпечні галузі економіки України та дослідити основні причини виробничого травматизму, виявити негативні фактори та акцентування уваги на заходи з покращення стану охорони праці.

Occupational health and safety issues are relevant both in the world and in Ukraine. Every year, about 2.3 million people in the world die as a result of accidents at work and as a result of occupational diseases, an average of 6,000 people every day. In Ukraine, unfortunately, on average there are approximately 11 deaths per 100,000 workers every year, which is the worst indicator among countries [6]. The mortality rate in Ukraine is 4.5 times higher than in Estonia, 5 times higher than in France, 12 times higher than in Sweden, 22 times higher than in Great Britain.

Today, human safety, both at work and in everyday life, is the main goal of labor protection. This is confirmed by numerous scientific studies. Consequences of accidents are 10 times more expensive than the cost of measures to prevent them. In turn, excessive costs have a detrimental effect on the financial and production and economic performance of each enterprise, worsen the moral and psychological climate of the team, and significantly reduce labor productivity. The structure of costs for ensuring labor protection is determined. Thus, the largest specific weight is the cost of occupational health and safety prevention at enterprises: 56.96% — with the maximum (max) rating and 52.18% — with the minimum (min) rating. Next, the largest specific weight belongs to such a block of calculations as "Payments as a result of an accident at work", which is 26.12%, 85% of which are monthly mandatory insurance payments and compensations. In turn, the total index of insurance payments is dominated by monthly insurance payments to victims — 16—27% with the maximum (max) and minimum (min) option of total costs and losses. The state of labor protection in our country today does not meet modern requirements and is one of the worst in modern Europe. Therefore, the task of labor protection is to identify harmful and dangerous production factors that are the causes of industrial injuries and occupational diseases and to develop the main ways to prevent industrial injuries and diseases among workers.

On the basis of statistical data, establish the most injury-prone sectors of Ukraine's economy and investigate the main causes of industrial injuries, identify negative factors and focus attention on measures to improve the state of labor protection.

Ключові слова: безпека людини; виробничий травматизм; заходи, щодо усунення причин нещасних випадків; економічні наслідки виробничого травматизму; класифікація нещасних випадків; охорона праці; причини нещасних випадків.

Key words: human security; industrial injuries; measures to eliminate the causes of accidents; economic consequences of industrial injuries; classification of accidents; occupational health; causes of accidents.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогодні безпека людини, як на роботі, так і повсякденному житті є головною метою охорони праці. Про це говорять численні наукові дослідження. Наслідки від нещасних випадків обходяться в 10 разів дорожче, ніж вартість заходів, щодо їх попередження. Стан охорони праці в на сьогодні в нашій державі не відповідає сучасним вимогам та є одним з найгірших в сучасній Європі. Тому задача охорони праці, виявити шкідливі і небезпечні виробничі фактори, що є причинами виробничого травматизму та розробити основні шляхи з попередження виробничого травматизму і захворювань серед працюючих.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблеми охорони праці є актуальними як у світі, так і в Україні. Щорічно близько 2,3 мільйона осіб у світі гинуть внаслідок не-

щасних випадків на виробництві або в результаті професійної хвороби, в середньому ця цифра складає 6000 осіб щодня. В Україні, на жаль, у середньому на 100000 працівників щороку припадає приблизно 11 загиблих, це є найгірший показник серед країн СНД [6]. Показники рівня смертності в Україні вище ніж в Молдові в 2 рази, у 4,5 рази ніж в Естонії, у 5 разів ніж у Франції, у 12 разів вище ніж у Швеції, у 22 рази ніж у Великобританії [5].

Якщо дивитися на статистику травмувань, то серед причин страхових нещасних випадків переважають організаційні причини — 44,3 % (1 700 нещасних випадків). Через техногенні, природні, екологічні та соціальні причини сталося 38 % (1 457 нещасних випадків), психофізіологічні причини — 13,3 % (511 нещасних випадків), технічні причини — 4,4 % (168 нещасних випадків) [4].

Суттєвий внесок в дослідження питань виробничого травматизму та економічних наслідків здійснено такими сучасними видатними науковцями, як О. Васильчишин, Г.Г. Гогіташвілі, В.М. Лапін, О. Ніпіаліді, К.Н. Ткачук, М.О. Халімовський, Й. Чабан, В. М. Ярошевська [1—10]. Однак, значна частина питань до останнього часу залишається не визначеними.

Негативна тенденція з виробничого травматизму є наслідком відсутності або недосконалості системи управління охороною праці, а також недостатньою наглядовою діяльністю з питань охорони праці за суб'єктами господарювання. Враховуючі останні зміни в економіці ці питання стають дуже актуальними і потребують невідкладних рішень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На основі статистичних даних встановити найбільш травмонебезпечні галузі економіки України та дослідити основні причини виробничого травматизму та захворювань, виявити негативні фактори та акцентування уваги на розробку заходів з покращення стану охорони праці.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Метою дослідження виробничого травматизму є розробка заходів по запобіганню нещасних випадків на підприємстві. Для цього необхідно:

1. Зробити достовірну класифікацію нещасних випадків:

На сьогоднішній день нещасні випадки поділяються на: нещасні випадки пов'язані з виробництвом, нещасні випадки непов'язані з виробництвом та нещасні випадки невиробничого характеру.

До нещасних випадків пов'язаних з виробництвом відносяться:

— нещасні випадки, що трапилися під час проїзду на роботу чи з роботи на транспортному засобі, що належить підприємству або на транспорті, що орендує підприємство у сторонньої організації на умовах оренди, або на іншому транспортному засобі, що надає роботодавець відповідно до укладеного договору з іншим підприємством;

— нещасні випадки, що трапилися під час проїзду на роботу чи з роботи на власному транспортному засобі, що використовується в інтересах підприємства з дозволу або за письмовим дорученням роботодавця;

— нещасні випадки, що трапилися під час виконання трудових обов'язків у відповідності до правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства;

— перебування потерпілого на робочому місці, а також на території підприємства або в іншому місці під час виконання трудових обов'язків чи завдань з моменту прибуття людини на підприємство та до закінчення регламенту робочого часу, що фіксується згідно з правилами внутрішнього трудового розпорядку;

— підготовка до роботи та приведення в порядок після роботи знарядь праці, засобів захисту, одягу, а також виконання заходів щодо особистої гігієни, пересування працівника з цією метою по території підприємства перед початком роботи та після її закінчення;

— нещасні випадки, що трапилися у відрядженні згідно з наказом про відрядження; дорога до місця відрядження та зворотній шлях за встановленим маршрутом;

— нещасні випадки, що трапилися під час виконання разових доручень за письмовим розпорядженням роботодавця в неробочий час, під час відпустки, у вихідні, святкові та неробочі дні;

— виконання потерпілим дій в інтересах підприємства, де він працює, тобто дій, що не належать до кола його основних обов'язків;

— нещасні випадки, що трапилися під час обідньої перерви в будь-якому місці на території підприємства але в регламентований перервовий час;

— перебування на території підприємства або в іншому місці у зв'язку з проведенням виробничої наради, одержанням заробітної плати, проходженням обов'язкового медичного огляду, навчання, а також проведенням з дозволу та за ініціативою роботодавця професійних і кваліфікаційних конкурсів, спортивних заходів, передбачених колективним договором, за наявності наказу або розпорядження роботодавця;

— прямування до об'єкта або між об'єктами обслуговування за затвердженим маршрутом або до будь-якого об'єкта за дорученням роботодавця, якщо робота пов'язана з переміщенням;

— перебування потерпілого на транспортному засобі або на його стоянці, на території вахтового селища, в тому числі під час відпочинку, якщо настання нещасного випадку пов'язане з виконанням потерпілим трудових (посадових) обов'язків або з впливом на працівника шкідливих і небезпечних факторів виробничих факторів, важкості та напруженості трудового процесу;

— надання підприємством благодійної допомоги іншим підприємствам за наявності наказу або розпорядження роботодавця;

— раптове погіршення стану здоров'я потерпілого, одержання травм або його смерть під час виконання трудових обов'язків внаслідок впливу шкідливих та небезпечних виробничих факторів, важкості та напруженості трудового процесу, що підтверджено медичним висновком, у разі, коли потерпілий не пройшов обов'язкового медичного огляду, а робота, що виконувалася, протипоказана потерпілому за медичним висновком;

— заподіяння потерпілому тілесних ушкоджень іншою особою або його вбивство під час виконання трудових обов'язків або дій в інтересах підприємства незалежно було проведено досудове розслідування, крім випадків з'ясування особистих стосунків невиробничого характеру, що встановлено комісією з розслідування і підтверджено висновком компетентних органів;

— погіршення стану здоров'я внаслідок отруєння алкоголем, наркотичними засобами, токсичними або отруйними речовинами, а також внаслідок їх дії (асфіксія, зупинка серця тощо), що підтверджено медичним висновком, якщо це пов'язано із застосуванням таких речовин у виробничому процесі або були порушені вимоги щодо їх зберігання та транспортування;

— ліквідація наслідків пожежі чи стихійного лиха на виробничих об'єктах і транспортних засобах, що використовуються підприємством;

— раптова смерть внаслідок гострої серцево-судинної недостатності, ішемічного інсульту, серцево-судинної недостатності або порушення мозкового кровообігу під час перебування на підземних роботах (видобування корисних копалин, будівництво (реконструкція, капітальний ремонт), технічне переоснащення шахт, рудників, копалень, метрополітенів, підземних каналів, тунелів та інших підземних споруд, проведення геологорозвідувальних робіт під землею) або після виходу на поверхню з даною ознакою, що підтверджено медичним висновком;

— скоєння самогубства працівником плавскладу на судах морського, річкового та рибпромислового флоту в разі перевищення обумовленого колективним договором строку перебування у рейсі або його смерті під час перебування у рейсі внаслідок впливу шкідливих і небезпечних виробничих факторів, важкості та напруженості трудового процесу;

— оголошення працівника померлим внаслідок зникнення під час виконання ним трудових обов'язків (відповідно до ухваленого рішення суду);

— одержання травми або смерть потерпілого під час виконання трудових обов'язків у разі перебування його у стані алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння, підтвердженого медичним висновком, за наявності технічних або організаційних причин настання нещасного випадку (гострого професійного захворювання (отруєння)), а також у разі, коли потерпілий не був відсторонений від виконання трудових обов'язків відповідно до вимог правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства чи колективного договору;

— виконання робіт особами, які працюють на умовах цивільно-правового договору, на підставах, передбачених законом, особами, які провадять незалежну професійну діяльність, членами фермерського господарства за обставин, що належать до виконання трудових обов'язків;

— виконання робіт особою, яка фактично допущена до роботи без оформлення трудового договору (контракту), у разі підтвердження факту перебування потерпілого у трудових відносинах з роботодавцем за обставин, пов'язаних з виконанням трудових обов'язків [1].

Нещасний випадок та гостре професійне захворювання (отруєння) визнаються не пов'язаними з виробництвом у разі вчинення потерпілим кримінального правопорушення, що встановлено обвинувальним вироком суду або постановою (ухвалою) про закриття кримінального провадження за nereабілітуючими підставами; смерті працівника від загального захворювання або самогубства, що підтверджено висновками судово-медичної експертизи та/або відповідною постановою про закриття кримінального провадження [1].

До нещасних випадків невиробничого характеру належать ті, що сталися під час:

— прямування на роботу чи з роботи пішки, а також на громадському,

власному або іншому транспортному засобі, що не належить підприємству і не використовувався в інтересах підприємства;

— переміщення повітряним, залізничним, морським, внутрішнім водним, автомобільним транспортом, а також в електротранспорті, метрополітені,

— виконання громадських обов'язків (рятування людей, захист власності, правопорядку, якщо це не входить до службових обов'язків);

— виконання донорських функцій;

— участі в громадських акціях, мітингах, демонстраціях, агітаційно-пропагандистській діяльності;

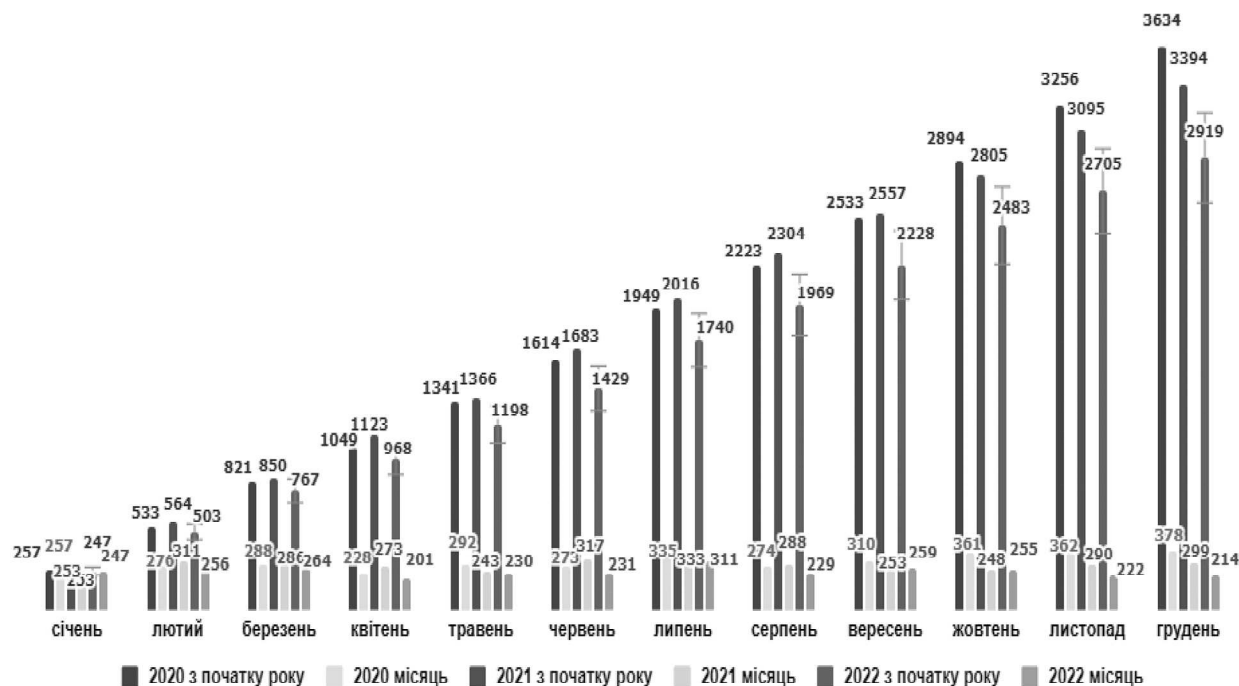

Рис. 1. Стан виробничого травматизму в Україні у 2020—2022 роках

Джерело: [4].

— участі у культурно-масових заходах, спортивних змаганнях;

— проведення культурних, спортивних та оздоровчих заходів, не пов'язаних з навчально-виховним процесом у навчальних закладах;

— використання газу у побуті;

— вчинення протиправних дій проти особи та її майна;

— користування або контакту із зброєю, боєприпасами та вибуховими матеріалами;

— виконання робіт у домашньому господарстві, використання побутової техніки;

— ліквідації стихійного лиха;

— перебування в громадських місцях, на об'єктах торгівлі та побутового обслуговування, у закладах лікувально-оздоровчого призначення;

— контакту з тваринами, птахами, плазунами, комахами та рослинами, грибами, водоростями, що призвело до ушкодження здоров'я або смерті потерпілих;

— споживання нехарчової продукції [2].

2. Призначити кваліфіковану комісію з розслідування нещасних випадків на виробництві:

До складу комісії входять:

— керівник (спеціаліст) служби охорони праці або посадова особа, на яку роботодавцем покладено виконання функцій спеціаліста з охорони праці (голова комісії);

— представник територіального органу Пенсійного фонду України;

— представник первинної організації профспілки (у разі її відсутності — уповноважена

найманими працівниками особа з питань охорони праці);

— лікар з гігієни праці територіального органу Держпраці (у разі настання гострого професійного захворювання (отруєння);

— інші представники підприємства (установи, організації), посадові особи органів Держпродспоживслужби, ДСНС (у разі потреби та за відповідним погодженням).

До складу комісії не мож входить безпосередній керівник потерпілого [1].

3. Систематично проводити аналізу нещасних випадків і узагальнення їх причин:

За 2021 рік зареєстровано 12315 потерпілих від нещасних випадків та гострих професійних захворювань, у тому числі 537 — смертельних нещасних випадків на виробництві. За 9 місяців 2022 року зареєстровано 3 836 потерпілих від нещасних випадків та гострих професійних захворювань на виробництві, з них 294 — смертельно. Порівняно з 9 місяцями 2021 року кількість страхових нещасних випадків зменшилась у 2,6 раза (з 9 861 до 3 836), кількість смертельно травмованих осіб зменшилась на 30,7 % (з 424 до 294) [4].

На підприємствах України нараховується 46,6 % (1 787) чоловіків та 53,4 % (2 049) жінок, які отримали травми на виробництві, від загальної кількості всіх потерпілих.

Отримали травми на виробництві у стані алкогольного сп'яніння 63 осіб (1,6 % від загальної кількості травмованих по Україні), що

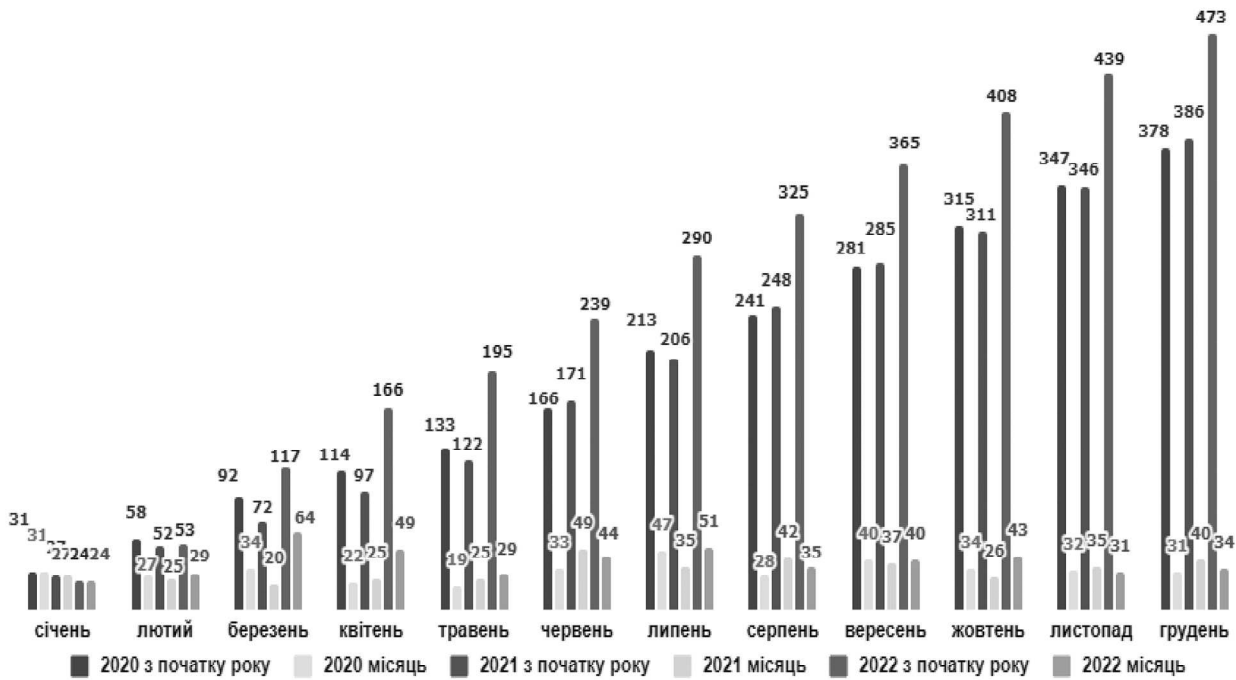

Рис. 2. Стан виробничого травматизму зі смертельними наслідками в Україні у 2020—2022 роках

Джерело: [4].

на 1 особу більше порівняно з 9 місяцями 2021 року. При цьому 29 осіб отримали травми із смертельним наслідком.

Найбільше за 9 місяців 2022 року травмувалися робітники таких професій: сестра медична (брат медичний) (497), лікар загальної практики — сімейний лікар (177), водій автотранспортних засобів (145), молодша медична сестра (молодший медичний брат) з догляду за хворими (131), фельдшер з медицини невідкладних станів (105).

Серед причин страхових нещасних випадків переважають організаційні причини — 44,3 % (1 700 нещасних випадків). Через техногенні, природні, екологічні та соціальні причини сталося 38 % (1 457 нещасних випадків), психофізіологічні причини — 13,3 % (511 нещасних випадків), технічні причини — 4,4 % (168 нещасних випадків).

До основних подій, які призвели до страхових нещасних випадків, відносяться: інші види — 45,9 % від загальної кількості травмованих осіб по Україні (1 761 травмована особа); падіння потерпілого під час пересування — 11,3 % (433 особи); події суспільного життя (страйк, оголошена та неоголошена війна, терористичний акт, блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, протиправні дії третіх осіб тощо) — 9,4 % (359 осіб). До основних травмонезбезпечних галузей економіки та видів робіт відносяться: охорона здоров'я — 47,5 %

(1 821 травмована особа, в т.ч. 26 — смертельно); добувна промисловість і розроблення кар'єрів — 8,9 % (343 осіб, в т.ч. 14 — смертельно); транспорт, складське господарство, поштова і кур'єрська діяльність — 6,6 % (252 травмовані особи, в т.ч. — 43 смертельно). За 2021 рік порівняно з 2020 роком кількість страхових нещасних випадків збільшилась на 85,3 % (з 6 646 до 12 315), кількість смертельно травмованих осіб збільшилась на 36,6 % (з 393 до 537), (рис. 1).

Найбільший ріст кількості страхових нещасних випадків із смертельним наслідком відбувся у: Івано-Франківській області — на 18 випадків, або у 2,2 раза (з 15 до 33), Київській, Тернопільській, Черкаській та Чернігівській областях — на 15 випадків, або у 1,8 раза (з 18 до 33), у 2,9 раза (з 8 до 23), у 4 рази (з 5 до 20) та у 2,4 раза (з 11 до 26) відповідно, Житомирській області — на 14 випадків, або у 2,2 раза (з 12 до 26) та Миколаївській області — на 12 випадків, або у 2,3 раза (з 9 до 21).

Зменшення кількості страхових нещасних випадків із смертельним наслідком відзначається у: Львівській області — на 33,3 % (з 36 до 24), Одеській області — на 18,2 % (з 33 до 27) та Вінницькій області — на 11,1 % (з 18 до 16). Значне збільшення кількості страхових нещасних випадків спостерігалось у: Черкаській області — на 746 випадків, або у 4,1 раза, м. Києві — на 592 випадки, або у 1,9 раза, Чернігівській

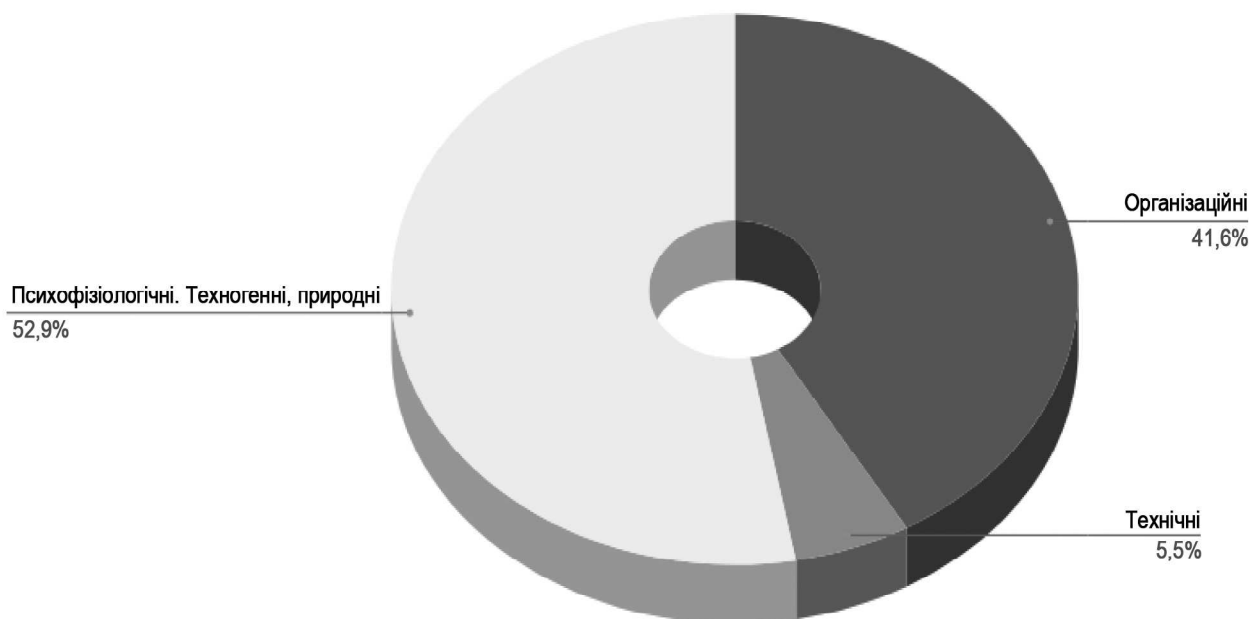

Рис. 3. Причини нещасних випадків зі смертельним наслідком, пов'язані з виробництвом

Джерело: [4].

області — на 470 випадків, або у 3,6 рази, Хмельницькій області — на 442 випадки, або у 2,4 рази, Чернівецькій області — на 368 випадків, або у 2,9 рази та Київській області — на 330 випадків, або у 1,6 рази (рис. 2).

За 2021 рік на підприємствах з найбільшим рівнем травматизму значна кількість страхових нещасних випадків, сталася на таких підприємствах: комунальне некомерційне підприємство Київської обласної ради "Київський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф" (177 страхових нещасних випадків) м. Київ, комунальне некомерційне підприємство "Чернігівська міська лікарня № 2" (129) Чернігівська область, комунальне некомерційне підприємство "Кіровоградська обласна лікарня Кіровоградської обласної ради" (116) Кіровоградська область, обласне комунальне некомерційне підприємство "Чернівецька обласна клінічна лікарня" (113) Чернівецька область, ПрАТ "ДТЕК Павлоградвугілля" (100) Дніпропетровська область та комунальне некомерційне підприємство "Міська клінічна інфекційна лікарня" Одеської міської ради (94) Одеська область [4].

Найбільша кількість страхових нещасних випадків зареєстрована у м. Києві (10,3 %), Черкаській області (8 %), Київській області (7,3 %), Хмельницькій області (6,1 %), Львівській області (6 %), Чернігівській області (5,3 %), Дніпропетровській області (5,1 %), Донецькій та Харківській областях (по 4,7 %).

Отримала травми на виробництві у стані алкогольного сп'яніння 91 особа (0,7 % від за-

гальної кількості травмованих по Україні), що на 9 осіб більше порівняно з 2020 роком. При цьому 41 особа отримала травми із смертельним наслідком.

Найбільше за 2021 рік травмувалися робітники таких професій: сестра медична (брат медичний) (2 378), лікар загальної практики — сімейний лікар (713), молодша медична сестра (молодший медичний брат) з догляду за хворими (692), молодша медична сестра (санітарка, санітарка-прибиральниця, санітарка-буфетниця та ін.) (583), сестра медична (брат медичний) стаціонару (481), лікар-терапевт (300), водій автотранспортних засобів (290).

Найвищий рівень виробничого травматизму спостерігався серед працівників віком від 50 до 59 років (3 378 осіб, що складає 27,4 % від загальної кількості травмованих по Україні за 2021 рік).

До основних травмонебезпечних галузей економіки та видів робіт відносяться: охорона здоров'я — 71,9 % (8 850 травмованих осіб, в т.ч. 225 — смертельно); добувна промисловість і розроблення кар'єрів — кількість травмованих складає 5,5 % від загальної кількості травмованих по Україні (674 особи, в т.ч. 38 — смертельно); транспорт, складське господарство, пошта і кур'єрська діяльність — 3,1 % (386 травмованих осіб, в т.ч. — 40 смертельно).

4. Розробити заходи, щодо усунення причин нещасних випадків та професійних захворювань:

Головною метою дослідження травматизму є розробка заходів по попередженню та усу-

ненню шкідливих і небезпечних виробничих факторів, які певним чином впливають на стан здоров'я працюючих та є основними причинами виникнення нещасних випадків.

Всі заходи по запобіганню виробничому травматизму можна поділити на організаційні, технічні, санітарно-гігієнічні та профілактичні.

Під час розробки заходів, після розслідування обставин і визначення причин нещасного випадку, необхідно враховувати наступне:

4.1. В акті мають бути вказані конкретні заходи щодо усунення причин нещасного випадку. Якщо ж в акті заходів немає, то необхідно провести додаткове розслідування.

4.2. Заходи можуть бути визначені правильно тільки в тому разі, якщо вони впливають з обставин і причин нещасного випадку.

4.3. Заходи перш за все мають бути спрямовані на ліквідацію порушень правил і норм охорони праці. Тому необхідно визначити насамперед технічні заходи й не підміняти їх чисто організаційними заходами та адмініструванням.

4.4. Заходи повинні бути сформульовані чітко і технічно грамотно.

4.5. В акті повинні бути зазначені конкретні виконавці заходів [6].

Для уникнення та попередження виробничого травматизму, ми пропонуємо впровадити наступні організаційні заходи:

— вдосконалити систему управління охороною праці;

— додержуватись вимог законодавства про охорону праці під час виконання робіт підвищеної небезпеки та експлуатації устаткування підвищеної небезпеки;

— дотримуватись вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, машин, механізмів, тощо;

— дотримуватись вимог безпеки під час експлуатації транспорту (автомобільного, водного, залізничного, повітряного);

— дотримуватись вимог безпеки під час експлуатації мобільних засобів праці та технологічних транспортних засобів;

— усунути недоліки під час навчання безпечним методам праці: проводити інструктажі з питань охорони праці якісно та в повному обсязі; не допускати до роботи без навчання та перевірки знань з питань охорони праці; переглянути інструкції з охорони праці, внести зміни та доповнення; до посадових інструкцій внести визначення функціональних обов'язків з питань охорони праці;

— не допускати порушень режиму праці та відпочинку;

— забезпечити працюючих засобами індивідуального захисту;

— не допускати порушень трудової та виробничої дисципліни, в тому числі: невиконання посадових обов'язків; невиконання вимог з додержання інструкцій з охорони праці [1].

А також необхідно вжити наступних заходів по усуненню технічних причин нещасних випадків:

— не допускати виконання робіт з відключеними або несправними засобами колективного захисту, системами сигналізації, вентиляції, освітлення чи їх відсутність тощо;

— дотримуватись вимог безпеки при проектуванні і будівництві виробничих будівель згідно санітарних, будівельних та протипожежних норм і правил;

— використовувати тільки безпечне технологічне і допоміжне обладнання;

— забезпечити правильний вибір і комплектування обладнання у виробничих приміщеннях відповідно до норм і правил безпеки та виробничої санітарії;

— проведення комплексної механізації і автоматизації виробничих процесів;

— створення надійних технічних засобів по запобіганню аваріям, вибухам і пожежам на виробництві;

— запровадити нові технології, що виключають утворення шкідливих і небезпечних факторів;

— усунути конструктивні недоліки, недосконалість та недостатньої надійності засобів виробництва та транспортних засобів;

— розроблення та наявність проектної документації на будівництво, реконструкцію виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, обладнання, устаткування тощо;

— підвищення якості виконання будівельних робіт;

— удосконалення технологічного процесу, перевірка його відповідності вимогам безпеки;

— перевірка технічного стану, у тому числі: виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, території; засобів виробництва; транспортних засобів загального користування; мобільних засобів праці та технологічних транспортних засобів;

— перевіряти стан виробничого середовища (перевищення гранично допустимого рівня небезпечних та шкідливих виробничих факторів) [1].

Санітарно-гігієнічні заходи передбачають дослідження впливу виробничих факторів на людину та встановлення допустимих значень

цих факторів на робочих місцях, визначення фактичних значень конкретних параметрів виробничих факторів на робочих місцях, а також визначення відповідності умов на робочих місцях вимогам нормативних документів.

Важливим у забезпеченні безпечної праці і запобіганні травматизму на виробництві є фактори особистого характеру — знання керівником робіт особистості кожного працівника, його психіки і особливостей характеру, медичних показників і їх відповідності параметрам роботи, ставлення до праці, дисциплінованості, задоволеності працею, засвоєння навичок безпечних методів роботи, знання норм і правил з охорони праці і пожежної безпеки, його ставлення до інших робітників і всього колективу [5].

До профілактичних заходів належать: [7].

- не допускати до робіт працівників у стані алкогольного, наркотичного та токсикологічного отруєння;

- уникати травмування внаслідок протиправних дій інших осіб;

- підвищити рівень нервово-психічної стійкості залучивши до роботи на підприємстві психолога;

- проведення профілактичних медичних оглядів працюючих, оплата медичних послуг спеціалістів з діагностики та лікування працівників, які потерпілих внаслідок професійних захворювань та нещасних випадків на виробництві з метою виявлення незадовільних фізичних даних про стан здоров'я працюючих;

- з метою розвантаження незадовільного психологічного клімату у колективі обладнання фізкультурно-оздоровчих кімнат;

- придбання з цією метою спортивного інвентарю, устаткування, лікувальних та оздоровчих препаратів та медикаментів для профілактики профзахворювань та реабілітації здоров'я постраждалих від нещасних випадків на виробництві;

- реконструкція та оснащення на виробництві санітарно-побутових приміщень (гардеробних, душових, кімнат для вживання їжі тощо), і місць організованого відпочинку; обладнання їх сучасним інвентарем і устаткуванням з метою доведення рівня забезпеченості працюючих до встановлених норм для зменшення втоми працівників через надмірну важкість і напруженість роботи, а також монотонність праці. [3].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Для України, як і для всього світу, виробничий травматизм є серйозною перешкодою в

позитивному та стійкому розвитку держави. Крім цього, він зачіпає інший, більш серйозний аспект життєдіяльності країни — здоров'я його населення. Оскільки охорона здорового життя нації повинна бути першочерговим завданням як в сфері виробництва, так і в інших сферах, є важливим і необхідним виділяти ті причини, які не тільки призводять до виникнення виробничого травматизму, але й до смерті. Згідно з проведеними дослідженнями, можна стверджувати, що: серед причин страхових нещасних випадків переважають організаційні причини — 44,3 % (1 700 нещасних випадків). Через техногенні, природні, екологічні та соціальні причини сталося 38 % (1 457 нещасних випадків), психофізіологічні причини — 13,3 % (511 нещасних випадків), технічні причини — 4,4 % (168 нещасних випадків) [7].

До основних подій, які призвели до страхових нещасних випадків, відносяться: інші види — 45,9 % від загальної кількості травмованих осіб по Україні, що складає 1761 травмовану особу; падіння потерпілого під час пересування — 11,3% або 433 особи; події суспільного життя (страйк, оголошена та неоголошена війна, терористичний акт, блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, протиправні дії третіх осіб тощо) — 9,4 % або 359 осіб.

До основних травмонебезпечних галузей економіки та видів робіт відносяться: охорона здоров'я — 47,5 % (1821 травмована особа, в т.ч. 26 - смертельно); добувна промисловість і розроблення кар'єрів — 8,9 % (343 осіб, в т.ч. 14 — смертельно); транспорт, складське господарство, поштова і кур'єрська діяльність — 6,6 % (252 травмовані особи, в т.ч. — 43 смертельно).

Як показує аналіз, більшість нещасних випадків із загальної кількості сталися з причин, усунення яких не потребує ніяких матеріальних витрат, а тільки підвищення технологічної і трудової дисципліни, приведення у відповідність до вимог нормативних актів організації виконання робіт та контролю з боку безпосередніх керівників робіт, а також вжиття дійових заходів щодо підвищення рівня професійної підготовки працівників та їх навчання з питань організації та безпечного виконання робіт. Більшість нещасних випадків сталися не через недосконалість техніки, а через недостатню увагу до прописних правил безпеки.

Це дозволяє зробити висновок, що найбільш провідними факторами виникнення виробничого травматизму є ті, що пов'язані з безпосередньою діяльністю людини і його ставленням до охорони праці. Реальна картина вказує

на те, що найчастіше причиною нещасного випадку є сам працівник, який свідомо чи несвідомо порушував правила безпеки на виробництві, у тому числі коли видимої небезпеки не існує. У таких випадках, служба охорони праці відіграє велику роль у свідомості працівників, і вони більше схильні до розуміння ймовірності виникнення травм і смерті. Таким чином, на практиці виходить, що галузі з високим ризиком травмування та смертності, є більш безпечними, ніж ті, що свідомо не спрямовані на попередження серйозних і небезпечних для життя випадків.

Література:

1. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві. Постанова Кабінету Міністрів України № 337 від 17.04.2019 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 1 від 05.01.2021, № 1350 від 02.12.2022).
2. Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань за 2021 рік. Аналіз нещасних випадків [Електронний ресурс]. Фонд соціального страхування України. Режим доступу: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/974800>
3. Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань за 2020 рік. Аналіз нещасних випадків [Електронний ресурс]. Фонд соціального страхування України. Режим доступу: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/974800>
4. Стан виробничого травматизму в ресурс]. Державна служба України з питань праці. Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dsp.gov.ua/stanvyrobnychoho-travmatyzmu/>
5. Стан охорони праці в Україні: економія на безпеці й зростання професійних захворювань [Електронний ресурс]. Профспілка освіти і науки України. Режим доступу: <https://pon.org.ua/novyny/4608-stan-okhoroni-praciv-ukrayini-ekonomiya-na.html>
6. Травматизм. Статистика. Причини [Електронний ресурс]. Державна служба України з питань праці. Режим доступу: <https://dsp.gov.ua/operativna-informatsiia>
7. Гогіташвілі Г.Г., Лапін В.М. Основи охорони праці: навч. посіб. 4-те вид., випр. і доп. К.: Знання, 2008. 302 с.
8. Ніп'яліді О., Васильчишин О. Сучасний стан охорони праці в Україні у контексті забезпечення її інноваційного розвитку. Актуальні проблеми правознавства. 2020. № 1 (21). С. 164—169.
9. Ткачук К.Н., Халімовський М. О. Основи охорони праці: підручник. 2-ге вид., доп. та перероб. К.: Основа, 2006. 448 с.
10. Ярошевська В.М., Чабан Й. Охорона праці в галузі: Навчальний посібник. Київ: ВД "Професіонал", 2004. 286 с.

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Resolution "The procedure for investigating and recording accidents, occupational diseases and accidents at work", available at: (Accessed 10 April 2023).
2. Fond sotsial'noho strakhuvannia Ukrainy (2022), "Prevention of industrial injuries and occupational diseases for 2021. Analysis of accidents", available at: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/974800> (Accessed 10 April 2023).
3. Fond sotsial'noho strakhuvannia Ukrainy (2021), "Prevention of industrial injuries and occupational diseases for 2020. Analysis of accidents", available at: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/974800> (Accessed 10 April 2023).
4. Derzhavna sluzhba Ukrainy z pytan' pratsi (2022), "The state of industrial injuries in the resource", available at: <https://dsp.gov.ua/stanvyrobnychoho-travmatyzmu/> (Accessed 10 April 2023).
5. Trade Union of Education and Science Workers of Ukraine (2022), "The state of labor protection in Ukraine: savings on safety and the growth of occupational diseases", available at: <https://pon.org.ua/novyny/4608-stan-okhoroni-praciv-ukrayini-ekonomiya-na.html> (Accessed 10 April 2023).
6. Derzhavna sluzhba Ukrainy z pytan' pratsi (2022), "Traumatism. Statistics. Reasons", available at: <https://dsp.gov.ua/operativna-informatsiia> (Accessed 10 April 2023).
7. Hohitashvili, H.H. and Lapin, V.M. (2008), *Osnovy okhorony pratsi* [Basics of labor protection], Znannia, Kyiv, Ukraine.
8. Nipialidi, O. Vasyl'chyshyn, O. (2020), "The current state of labor protection in Ukraine in the context of ensuring its innovative development", *Aktual'ni problemy pravoznavstva*, vol. 1 (21), pp. 164—169.
9. Tkachuk, K.N. and Khalimovs'kyj, M.O. (2006), *Osnovy okhorony pratsi* [Basics of labor protection], Osнова, Kyiv, Ukraine.
10. Yaroshevs'ka V.M. and Chaban J. (2004), *Okhorona pratsi v haluzi* [Labor protection in the industry], VD "Profesional", Kyiv, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 01.05.2023 р.*